

Εκταση **2.376** τ. χλμ. Κάτοικοι **148.160 (2011: 156.220)**

Το δυτικό άκρο της Κρήτης καταλαμβάνεται από το νομό Χανίων. Είναι ορεινός κατά 63% και ημιορεινός κατά 19%. Στο έδαφός του υψώνονται τα Λευκά Όρη που έχουν τις ψηλότερες κορυφές τους στην επαρχία Σφακίων. Από εκεί απλώνονται προς κάθε κατεύθυνση. Στην πλευρά του Κρητικού πελάγους σχηματίζουν τις χερσονήσους Γαμβούσης, Ροδωπού και Ακρωτηρίου.

Οι πεδινές εκτάσεις βρίσκονται στο βόρειο τμήμα του νομού, στην πεδιάδα Αποκορώνου και στην κοιλάδα Αρμένων Αποκορώνου. Επίσης στην σχετικά πλατειά παραλιακή πεδιάδα που απλώνεται από το όρος Μάλαξα ως τον ποταμό Ταυρωνίτη και περιλαμβάνει τα λεκανοπέδια Χανίων, Αλικιανού και Ταυρωνίτη. Αλλά και στην πεδιάδα Καστελίου Κισάμου. Ποταμοί των Χανίων είναι οι Ραπανάς, Πελεκανιώτικος, Σαρακηνιώτικος.

Σύμφωνα με την απογραφή του 2001, ο πληθυσμός του νομού ανέρχεται σε 148.163 κατοίκους, ενώ το 1991 οι κάτοικοι ήταν 133.774 (αύξηση 10,8%).

Η περιοχή είναι μια από τις σημαντικότερες στην παραγωγή πορτοκαλιών και γενικότερα εσπεριδοειδών. Σημαντική είναι επίσης η ελαιοπαραγωγή της.

Η ιστορική της κληρονομιά, τα μνημεία της και οι φυσικές της ομορφιές την έχουν κάνει πόλο έλξης για τους Έλληνες και ξένους περιηγητές, όπως άλλωστε συμβαίνει και με τους τέσσερις νομούς της Κρήτης.

Η ιστορία του νομού Χανίων

Ευρήματα χρονολογημένα στα 6.500 π.Χ. βεβαιώνουν την ανθρώπινη κατοίκηση στον νομό από τη Νεολιθική εποχή (περιοχές Καστέλι Χανίων, Κυδωνία). Η κατοίκηση συνεχίστηκε και στην εποχή του χαλκού αλλά τουλάχιστο ως τώρα δεν έχουν βρεθεί ίχνη μινωικών οικισμών που να φανερώνουν ακμή όμοια με αυτή της Κεντρικής και της Ανατολικής Κρήτης. Τα πολλά ευρήματα ανήκουν στην μεταανακτορική εποχή (μετά το 1400 π.Χ.).

Στους ελληνικούς ιστορικούς χρόνους και στην περίοδο της ρωμαιοκρατίας, σημειώθηκε στον νομό ιδιαίτερη οικιστική δραστηριότητα.

Στην περιοχή της επαρχίας Κυδωνίας άκμασαν οι πόλεις Άπτερα, Κυδωνία, Μινώα, Πέργαμος, Ποικιλασσός, Πολίχνα, Ριζηνία.

Στην επαρχία Αποκορώνου το Ιπποκορώνειον.

Στην επαρχία Σφακίων οι Αραδήνα, Ανώπολη, Κατρέας και Τάρρα.

Στην επαρχία Σελίνου οι Έλυρος, Κάντανος, Λυσσός, Συία και Υρτακίνη. Στην επαρχία Κισάμου οι Κίσαμος, Μωδαία, Πολυρρηγία και Φαλάσαρνα.

Η πιο ισχυρή από τις αρχαίες πόλεις, η Κυδωνία, διατήρησε τα πρωτεία στην περιοχή ως την εποχή της αραβικής εισβολής, οπότε και καταστράφηκε. Μερικούς αιώνες αργότερα, δεν ήταν παρά ένα μικρό χωριό. Ξανακτίστηκε στα χρόνια των Βενετσιάνων με το όνομα Canea (Χανιά), τότε που ολόκληρος ο νομός χωρίστηκε σε φέουδα.

Στα 1583, ο νομός αριθμούσε 48.525 κατοίκους, από τους οποίους 12.000 αγρότες άνδρες και 265 ιερωμένοι. Η πανούκλα κι άλλες επιδημίες μείωσαν ακόμα περισσότερο τον πληθυσμό αλλά σιγά σιγά η κατοίκηση στην περιοχή πύκνωσε. Στα 1628, μετρήθηκαν 51.245 κάτοικοι. Στα 1645, χρονιά της άλωσης των Χανίων από τους Τούρκους, είχαν καταγραφεί 82.470 κάτοικοι, στους οποίους δεν συμπεριλαμβάνονταν τα παιδιά.

Όπως και στην εποχή των Βενετσιάνων, επί τουρκοκρατίας ο νομός βρέθηκε στο επίκεντρο των επαναστάσεων. Εκεί, οι Τούρκοι έπαθαν τις μεγαλύτερες φθορές, ενώ και στα ειρηνικά χρόνια δεν κατόρθωσαν να θέσουν υπό τον έλεγχό τους τις ορεινές περιοχές. Τα Σφακιά έχουν να πουν πολλά γι' αυτό.

Στα χρόνια 1897 – 98, ο νομός Χανίων υπέστη πολλές λεηλασίες αλλά μετά την αυτονομία οι Τούρκοι (μετρήθηκαν 17.295, ένα τρίτο του πληθυσμού, το 1881) άρχισαν να μεταναστεύουν.

Έμειναν 5.000 που κι αυτοί έφυγαν με την ανταλλαγή των πληθυσμών. Αντικαταστάθηκαν από 12.483 Έλληνες πρόσφυγες.

(Έθνος της Κυριακής, 2001 – 2002) (τελευταία επεξεργασία, 10.6.2010)